

קונטרס

בענין חשש
תקרובת עבודה
זרה בשופרות
המיובאים
ממרוקו

חיים רוטר
דומ"צ
מח"ס ושו"ת שערי חיים
רח' חוני המעגל 20
אלעד

[א]

תמצית הנידון

אקדים בקצרה דעד לפני כמה עשרות בשנים שהעולם היה פחות תעשייתי לא היו צריכים לייבא כלל שופרות לארץ ישראל, אולם כהיום בא"י ששוחטים כבשים כשהם קטנים, והם כמעט ולא גדלים לאילים, [וכדתן פרה (פ"א מ"ג) דעד י"ב חודש נקרא כבש ומחודש י"ג נקרא איל, ובחודש הי"ג נקרא פלגס, וע"ע בב"ק (ס"ה ע"ב) "איל בן יומו קרוי איל"], וכשהוא בגיל שהוא עדיין כבש הקרניים קטנות מאוד ואינן ראויות כמעט לשופר, כך שאין מהגידול המקומי באה"ק די סיפוק קרנים לשופרות, וגם יש היום ב"ה ריבוי דרישה לשופרות יחידים כציבור, ולכן נאלצים לייבא ממדינות ערב קרנים מאילים לתעשיית השופרות, ועוררו המעוררים שיש כאן שאלה של ע"ז טעמים, שהוא חשש גם בדיעבד, הן מצד עצם איסור ההנאה והן מצד דתותיה מיכתת שיעוריה, וכדלהלן.

ואחר העיון נראה דיש כאן כמה חששות חמורות: א. ששוחטים לצד מזרח דרום לכיוון עיר "מכה" בסעודיה, ב. שאומרים קודם שחיטה "א-ללה וואכבר" ואיכא חשש שכונתם בזה גם לכבוד נביאם דבכה"ג הוי ע"ז, ג. שרבות קרנים ויתכן אפילו שרוב הקרנים לשופרות המגיעים ממרוקו מקורם מחג הקרבן שלהם, שאז שוחטים גם מליוני כבשים ואילים, ובאנו בזה לחשש פסול גמור, מתרי טעמי, חדא מחמת חשש תקרובת ע"ז וכדלהלן, ועוד דאדרבה דאם כוונתם לשמים חל עליה קדושת קרבן, וכשנתנבל בשחיטת העכו"ם בסכין פגומה או בשאר אופני שחיטה המנבלים שוב אסור בהנאה כדין "קדשים שמתו", ועוד בה שלישיה, מחמת שמלבד כל הנ"ל הרי שחגא זו כל ענינה הינו היפך זכרון עקידת יצחק רח"ל כידוע, ומאוס לגבוה ולמצוה.

והנה שאלה זו מעולם לא עלתה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, וכמש"כ דרך לפני כמה עשרות שנים התחילו לייבא בצורה המונית קרנים לשופרות ממדינות ערב, ורק עכשיו עוררו המעוררים שאלה זו, וכל גופי הכשרות שנותנים הכשר לשופרות לא ישבו על מדוכה זו קודם שנתנו ההכשר. וכפי ששמעתי מזקני העדה יוצאי מרוקו יודעי דת ודין תרועה, לא היה מלפנים במרוקו ושאר ארצות ערב שאלה כזו לגבי שופר או עורות לקלף ותפילין ורצועות, כי לקחו ועשו הכל משחיטה יהודית שהיה להם בשפע, וביותר לגבי שופר שנהגו להדר ולקחת רק מאיל שנשחט ע"י יר"ש ובדוקא שנבדק גם מטריפות ונמצא כשר, אע"פ שמצד עיקר ההלכה לא בעינן רק ממין "המותר בפיד" כדפסק ברמ"א (או"ח תקפ"ו ס"א) וגם נבילה וטריפה כשר, [דלא עדיף מתפילין, כמש"כ במ"ב (שם סק"ח)], ושם כ' דיש מכשירין גם בבהמה טמאה, דלא בעינן בשופר כלל "מן מהמותר בפיד"], אבל נהגו סלסול בעצמם מפני חומרת ומעלת השופר דלזכרון אתי וכלפני ולפנים דמי, ולכן לא באה שאלה זו אל שולחן המלך גם תמול גם שלשום, וע"כ חובה כפולה ומכופלת לתת את הדעת ע"ז, ואקוה שבס"ד לא אכשל בדבר הלכה.

[ב]

פולגותא לגבי הישמעאלים, הכרעת הטור ושו"ע לגבי יין נסך

ידוע שנחלקו קמאי אם בני ישמעאל הם עובדי עבודה זרה, דבספר האשכול (ח"ג סימן נ"ח) הביא לשון תשובת הגאונים "כך ראינו ישמעאל האידנא עובד ע"ז הוא, אף שאינו מכיר שעובד עבודה זרה" וכו', וכ"כ בשבילי הלקט (ח"ב דין יין נסך) בשם רבי נחשון גאון, וכ"כ המאירי (ע"ז נ"ז ע"א) בשם "חכמי ספרד", וכתבו הראשונים הנ"ל שכן מפורש בגמ' ע"ז (י"א ב) שחמשה בתי עבודה זרה קבועים וא' מהם ב"ערביא", ויעוי' חולין (ל"ט ע"א) הנהו טייעי דאתו וכו' וברש"י שם דמוכח דהישמעאלים עובדי ע"ז, ויעוי' להלן בזה, ויעוי' בשו"ת הרדב"ז (אלף קכ"ג, ח"ד סימן צ"ב) שהביא לשון הריטב"א וז"ל: "והוי יודע שאמונת הישמעאלים אע"פ שהם מיחדים [את השם], ע"ז גמורה חשיבא ליהרג ואל יעבור" וכו', וכע"ז כתב בחידושי הר"ן סנהדרין (ס"א ע"ב) "וגם המשוגע של הישמעאלים וכו' דין ע"ז יש להם לכל דבר איסור של ע"ז" וכו', יעיי'ש ולהלן, ויעוי' בית יוסף (חו"מ סימן רמ"ט ס"ב) דגם ישמעאלים הוו כעובדי ע"ז, והובא בש"ך (יו"ד סימן קנ"א ס"ק י"ח).

אבל להלכה פסק הטור יור"ד (סימן קכ"ד ס"ו) בשם הרמב"ם (פ"א ממאכ"א ה"ז), שאינם עובדי ע"ז, [וכ"כ הרמב"ם בתשובה לבנו (סימן ס"ט) ובאגרת תימן, וע"ע בהל' מלכים (פ"א ה"ד) ובס' המפתח שם], ולכן הורה בשם הגאונים שמגע יין שנגעו בו אסור בשתיה, אבל מותר בהנאה, וכ"כ הטור (שם) בשם הרשב"א בתורת הבית "לפיכך יש מהגאונים שהתירו יין של ישמעאלים בהנאה, שהדבר ידוע שאינן עובדים עבודה זרה", ובב"י שם הביא כעין זה משו"ת הרשב"א (ח"ד סימן ק"ז).

ואמנם בשו"ע (שם סימן קכ"ד ס"ו) פסק "כל עובד כוכבים שאינו עובד אלילים יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה, ומגען ביין שלנו שוה ליינם שאסור בשתיה", ולא כתב להדיא דהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, ואולי חשש להני שיטות שדינם כעובדי ע"ז, שהרשב"א עצמו כ' רק "יש מהגאונים" ומשמע דרוב הגאונים פליגי, [וכמנהג ירושלים וכולהו ארעא קדישא, שהביא החיד"א בברכ"י (שירי ברכה סימן קכ"ב סק"א) "לאסור מגע ישמעאל אפילו בהנאה" ע"ש]. אולם בט"ז (שם ס"ק ד) כתב להדיא "כגון הישמעאלים", ובש"ך (ס"ק י"ב) כ' דהמחבר השמיט התיבות "כגון הישמעאלים" דס"ל דלאו דוקא ישמעאלים, אלא כל גוי שאנו מוחזקין בו שאינו עובד ע"ז אינו אוסר היין בהנאה, וע"ש בביאור הגר"א (ס"ק י"ג) ומה שציין לדבריו שם (סק"א). עכ"פ חזינן דהושוו להלכה דישמעאלים לאו עובדי ע"ז נינהו. וכ"כ הרמ"א (יור"ד סימן קמ"ו ס"ה), וכ"כ המשנה ברורה (סימן קכ"ח ס"ק קל"ד) שדת הישמעאלים שאינם עובדים עבודת גילולים.

[ג]

שחיטה ל"אל קיבלא" אסור משום תקרובת, והקושיא מ"יין נסך

והנה כתב השו"ע (יור"ד ס"י ד' סעיף ז') "ישמעאלים שאינם מניחים ישראל לשחוט אלא אם כן יהפוך פניו לא"ל קיבלא" [הג"ה - דהיינו שיהפוך פניו נגד מזרח] כמנהג חוקותיהם, אינו דומה לשחוט לשם הרים, ומ"מ ראוי לבטל המנהג ההוא ולגזור במי שעושה כן, וכ' הט"ז (סק"ח) והש"ך (סק"א) דהטעם דלא נאסרה השחיטה, משום "דזה מחשב וזה עובד" לא אמרינן. והיינו דהכא איירי שהישראל שחוט ורק הישמעאלי מכריחו לשחוט לצד א"ל קיבלא, ולכן לא נאסר. ומקורם טהור מדברי שו"ת הרשב"א (ח"א ס"י שמ"ה) שכתב שזהו הטעם להתיר אם שחט ישראל, וכ"כ בביאור הגר"א (סק"י).

הרי דאם הישמעאלי עצמו שחט לצד "אל קיבלא" נאסר כדין תקרובת ע"ז, מדלא הותר בישראל רק מטעם "דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן". וכ"כ להדיא בפמ"ג שם (משב"ז סק"ח ושפ"ד סק"א) וז"ל: "ולפי זה היכא דהישמעאלים גופייהו שוחטין כך אסורה בהנאה". הרי דדינם של הני ישמעאלים השוחטים לצד א"ל קיבלא כעובדי ע"ז. ולפי"ז צ"ב דנמצא דהרשב"א והשו"ע וכל הני פוסקים הט"ז והש"ך וביאור הגר"א, לכאורה סותרים דברי עצמם, מה שכתבו לענין יין נסך דהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, ולכן יינם אסור בשתיה אבל מותר בהנאה.

וכן צ"ב בדעת הרדב"ז, שבתשובה (ח"א סימן קס"ב) מבואר שהסכים כדעת הרשב"א לענין ישראל שהישמעאלי אומר לו לשחוט לצד "אל קיבלא", וכפסק השו"ע הנ"ל, ואילו בתשובה (ח"ד סימן אלף קפ"ג-צ"ב) האריך שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז ומ"מ הוא לישראל ביהרג ואל יעבור, וע"ש. וזה צ"ע שהרי כיון ששוחטים לצד אל קיבלא הוה עובדי ע"ז, וכנ"ל.

[ד]

תירוצ' העין יצחק, צ"ע מסתימת הרשב"א, ודעת הפמ"ג

איברא דכבר הקשה קושיא זו הגאון רבי יצחק אלחנן ז"ל בשו"ת עין יצחק (ח"א או"ח ס"י י"א אות ד'), וכתב לתרץ דבגוף תשובת הרשב"א מבואר דדרך של הישמעאלים לשחוט דוקא נגד המזרח דמחשבין דבר זה לדברי רוח שלהם תועלת וכו', א"כ אינן עובדים ע"ז בשחיטתן למזרח רק דהוי כמו שחוט לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים וכו', וכמבואר ביור"ד (סימן ד' סעיף ה') דאסורה באכילה, ולכן הוכרחו כאן לומר הטעם משום זה מחשב וזה עובד לא אמרינן כדישיהיה מותר אף באכילה, עכ"ד. ולפי"ז אין זה שום סתירה כלל למה שכתבו כל

הפוסקים וגם הרשב"א בעצמו, דישמעאלים אינן עובדי ע"ז. ולפי"ז אם אמנם ישחוט הישמעאלי עצמו לצד "א"ל קיבלי"א" יהיה אסור באכילה [מלבד האיסור לאכול משחיטת נכרי], אבל אינו אסור בהנאה, דלאו ע"ז ממש הוא.

אולם מה נעשה דמסתמת דברי הרשב"א משמע דמסכים עם השואל שיש בשחיטתם משום ע"ז, דא"כ לא הוי שתיק ליה וטפי הול"ל שאין בו משום ע"ז. וז"ל השואל: "וכשמעי הדבר [כשיבא הישראל לא יניחוהו לשחוט אא"כ ישחוט לצד האל קבלה כחוקתם] חרה לי, לפי שאין די שיש בזה משום לא תלכו בחוקות הגויים, "אלא שיש בזה אף משום עבודה זרה", אחר שהם חושבים אותו רוח לתועלת" וכו', עיי"ש. ומבואר להדיא דמשום האי טעמא שחושבים אותו לתועלת הוי עבודה זרה, ולא דמי לשוחט לרפואה ושאר דברי הבאי שחושב שיש איזה קדושה, ולכן הוי ע"ז, וצ"ע.

[ונעי' בר"ן סנהדרין (סא ע"ב) דג"כ כתב דמה שנותנים הידור במשוגע של הישמעאלים יש בו משום ע"ז, שאי"ז סתם הידור אלא כענין עבודה של אלהות היא עבודתן, עיי"ש ולהלן].

ועוד דלהדיא כתב בפמ"ג הנ"ל, דלפי דברי הט"ז והש"ך [וביאור הגר"א] ע"פ הרשב"א, דטעם ההיתר כששוחט הישראל ע"פ הישמעאלי משום דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, "היכא דהישמעאלי גופייהו שוחטין הן אסורין בהנאה", הרי להדיא דלא כהעין יצחק דאסור רק באכילה, וס"ל דבכה"ג הוי עובדי ע"ז. וכ"מ בדרכי תשובה (סימן ד' ס"ק ס) ע"פ דברי הרדב"ז (ח"א קס"ב) דאם הישמעאל עצמו שוחט למזרח אסור בהנאה.

[ה]

שחט לסגולה לשם "שר של הרים" או דבר שאינו מחובר לקרקע

ועוד דאפילו אי נימא כדעת העין יצחק דהוי כשחיטה לתועלת ורפואה ושאר דברי הבאי, ואין דינם כעובדי ע"ז, מ"מ הבהמה עצמה אסורה בהנאה כדין זבחי מתים תקרובת ע"ז, עכ"פ מדרבנן. דהרי פסק השו"ע (שם סימן ד' ס"ו) "השוחט לשם שר של הר או לשם שר א' משאר הדברים, בין ששחט לשם מיכאל השר הגדול בין ששחט לשם שר של שלשול קטן שבים וכו', הרי זה זבחי מתים ואסור בהנאה", עכ"ל. ובביאור החילוק בין שוחט להר עצמו דאסור רק באכילה, לבין שוחט לשר של הרים דאסור בהנאה, עיי"ש בב"י ע"פ דעת הרמב"ם והרשב"א, דג' דינים חלוקים נאמרו בזה. דאם כונתו לעבדם אז גם בשוחט להר עצמו נאסר כדין תקרובת, ואם כונתו רק לסגולה ולרפואה אז בשוחט להרים עצמם אסור באכילה ומותר בהנאה, אבל בשוחט לשר או למזל של הרים או מלאך אפילו למיכאל שר הגדול וכו' אסור בהנאה, ואפילו אם כונתו רק לסגולה ורפואה בעלמא ולא לשם "עבודה" כלל, כמפורש כ"ז בב"י (סימן ד) וט"ז (סק"ז) ובש"ך (סק"ח) ובבאר הגולה (אות י"א) וביאור הגר"א (סק"ט).

ויסוד החילוק בין שוחט ל"הרים" לבין שוחט ל"שר של הרים", עיי"ש בב"י בשם הרשב"א ובדעת הטור ע"פ הרמב"ם, דחלוק אם הוא תלוש או מחובר, דדרשינן בגמ' (ע"ז מ"ה ע"א) מקרא דכתיב "על ההרים אלוהיהם" וממעטינן "ולא ההרים [עצמם] אלוהיהם", ולכן כששוחט לשם דבר שהוא מחובר לקרקע כמו ההרים עצמם, אינו נאסר כדין תקרובת. אבל בשוחט ל"שר של הרים", או למיכאל שר הגדול וכו', שהם דברים רוחניים מופשטים ואינם מחוברים לקרקע כמו ההרים, אז נאסר בהנאה עכ"פ מדרבנן, גם אם אין כונתו לעובדם אלא לסגולה בעלמא, עיי"ש היטיב מילתא בטעמא, ובדעת רש"י ודעת ר"י ופולגותא בדעת הרמב"ם, אבל כן הוי דעת הטור ופסק השו"ע, עיי"ש בב"י ובט"ז (סימן ד' ס"ק ז), ובב"ח שם דהוא מדאורייתא.

אשר לפי"ז בשוחט ל"אל קיבלא", "לצד" מזרח, שהוא דבר מופשט ואינו מחובר לקרקע, הוי ממש כשוחט ל"שר של הרים", או לשם "מזל הים" או "מזל ההר", שהדין הוא ש"אף על פי שלא נתכוין לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה משאר דברי הבאי", מ"מ "הרי זה זבחי מתים ואסור בהנאה" כלשון השו"ע. והיינו דאפילו אם נימא כהעין יצחק דהשחיטה לצד מזרח אין בה ע"ז ממש, שאינו מתכוין לעבודה כלל, [וגם נימא דאינו מתכוין לתועלת מצד "כח" קדושה וכדו'], אלא לתועלת וסגולה בעלמא, אבל מ"מ נאסר בהנאה כדין שוחט לשר של הרים שאינו מחובר.

ואכן לגבי הנידון בשו"ת עין יצחק, אם מותר לעשות בית כנסת במקום ששימש עבור "מסגד", דתלי ליה שם אם הישמעאלים הם עובדי ע"ז, שפיר י"ל לשיטת העין יצחק דלא מיקרו עובדי ע"ז, די"ל דשחיטתם למזרח הוי רק

לתועלת וסגולה ודברי הבאי בעלמא, וכמשי"כ העין יצחק שם. אבל לגבי הבהמה עצמה שנשחטה בדוקא למזרח, בכל גווני דינה כזבחי מתים ואסורה בהנאה עכ"פ מדרבנן, כדין שוחט לדבר שאינו מחובר לקרקע דאפילו שוחט לסגולה בעלמא אסור בהנאה. וכ"ש לפי פשטות סתימת הרשב"א שהסכים עם השואל דהוי עבודה זרה, דמשמע דס"ל דשחיטה למזרח ל"אל קיבלא" של הישמעאלים חמירא יותר משוחט לשר של הרים לתועלת, כיון דיש להם קפידיא בזה מצד דתם וסבורים שיש בזה קדושה, או שכונתם לכבוד נביאם, והוי ע"ז ממש ולא רק לסגולה ותועלת, וכדלהלן בדעת הר"ן ובדעת התב"ש, ונאסר לכו"ע מדאורייתא כדין תקרובת. [וע"ע במש"כ בשו"ת שערי חיים (יור"ד בכת"י) בדין תפילה בבית תיפלתם].

[ו]

דעת התבואות שור בשוחט לכבודו כדי להפיק תועלת

והנה בשמלה חדשה (יור"ד סימן ד' ס"ה) ובתבואות שור (שם סקכ"ג), ייסד דכל מה דאמרין דשוחט להרים לשם רפואה ותועלת דאינו נאסר אלא באכילה, ורק בשוחט לשר של הרים נאסר בהנאה, כל זה דוקא כאשר "אין כונתו שמכבד את החר בשחיטה זו וכו', רק כונתו שע"י שחיטה זו "מכריח" [כח בבריאה] לאיזה עניין לרפואתו וכדומה לזה", דאז לא הוי ע"ז ונאסר רק באכילה. אבל "כל היכא שכונתו לכבוד", והיינו "שמכבד את ההר", אפילו לא נתכוין לשם אלוהות, רק כונתו לכבודו "מאיזה טעם יהיה מה שיהיה", כגון להפיק מזה תועלת רפואי או סגולי או כל סיבה אחרת, "הוי ליה עבודה זרה דאורייתא", ושוב ממילא הוי תקרובת ע"ז ממש מדאורייתא. והבהמה נאסרת לא רק מדרבנן אלא מדאורייתא, ולא רק באכילה אלא גם בהנאה, כדין כל תקרובת ע"ז דהוי זבחי מתים.

וכתב בתב"ש שם, שהדברים מפורשים ברמב"ם (פ"ב מע"ז ה"א), וז"ל: "עיקר הציווי בעבודה זרה שלא לעבוד אחד מכל הברואים וכו', ואע"פ שהעובד יודע שד' הוא האלוקים, והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחילה, הרי זה עבודה זרה". ולעיל מינה (פ"א מע"ז ה"א), ביאר הרמב"ם טעות דור אנוש, שהיו מזבחים ומשתחווים לצבא השמים, לא על דעת אלוקות כלל, כי אם לשם כבוד בעלמא, שהיו אומרים שזהו רצון השם לגדלם ולכבדם, "כמו שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזהו רצונו וכבודו", עכ"ד. הרי דזביחה או השתחוויה שנעשית לשם כבוד, אף אם אינו מקבלו באלוה ואינו עובד עבודה של אלוהות, הוי עבודה זרה ממש. ואין נפ"מ אם עושה כן כי טועה שזהו רצונו של מלך, או כדי להפיק תועלת רוחנית או סגולית, וכל שמשתחוה או שוחט לשם כבוד הוי ע"ז גמורה. עיי"ש בשמ"ח ותב"ש שכי' שחילוק זה היה פשוט בעיני כל הפוסקים ז"ל קמאי ובתראי, ולכן לא ביארוהו מפורש.

ומעתה א"כ כששוחטים לצד עיר מכה ו"אבן הכעבה", גם אי נימא שאינם מתכוונים שחיטה לע"ז ממש, אלא "לתועלת" בעלמא, וכמשי"כ העין יצחק, וגם נימא דהוי כ"שוחט לשם הרים" עצמם ולא כשוחט "לשר של הרים" ודלא כמשי"כ, הא מ"מ סו"ס הוי "לכבוד", ולא ש"מכריחים" אותו להביא תועלת, וכדחילק התב"ש, וא"כ הוי עכ"פ בכלל ע"ז דדור אנוש, ותו אסור משום תקרובת.

ובחדושי הר"ן סנהדרין (דף ס"א ב' ד"ה יכול כהמן) כתב לחלק בין השתחואה למלך מפני הכבוד, לבין השתחואה של אלוהות דהוי ע"ז "אע"פ שאינו עושהו אלוה ממש", וע"ז כ' וז"ל: "ולמדנו מכאן שהקדשים של כותים וגם המשוגע של הישמעאלים, אע"פ שאין טועין אחריהם לעשותן אלוהות, הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלוהות, "דין עבודה זרה יש להן לכל דבר [נ]אסור של עבודה זרה", שלא בהידור לבד משתחווים מפניהם, שאין הידור למתים, אלא כענין עבודה של אלוהות היא עבודתן", עכ"ל.

ומשמע דס"ל דישמעאלים לאו עובדי ע"ז בעיקר אמונתם, וגם משוגע שלהם אינו בגדר אליל, שמאמינים באמונת היחוד והוא רק נביא אצלם, "שאין טועין אחריהן לעשותן אלוהות", [וכ"כ להדיא להלכה בר"ן ע"ז (כ"ו ע"ב מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן בשם הגאונים ד"ישמעאלים הללו דלא פלחו לעבודת כוכבים מגען מותר בהנאה אבל לא סתם יינם", וע"ע להלן], אבל מ"מ כיון "שאין הידור למתים" ולא שייך להשתחות להם השתחואה של כבוד, ואם

בכ"ז משתחווים לכבודו בהכרח שיש כאן סוג של "השתחואה של אלוקות", וממילא "דין עבודה זרה יש להן לכל דבר איסור של עבודה זרה".

ולפי"ז כ"ש כששוחט כדי לכבדו, אע"פ שאין כונתו לעבודה ולשחוט לפניו קרבן, אלא שעושה כדי לכבדו, מ"מ יש לזה דין עבודה זרה "לכל דבר ואיסור של עבודה זרה". וזה אתיא מק"ו מהשתחואה של כבוד, שכתב הר"ן שאע"פ שיש מציאות של השתחואה לאדם שאינה ע"ז, ומ"מ כיון שאין הידור למתים, תו היא כ"השתחואה של אלוהות" אע"פ שכונתו רק לכבוד, ומעתה ק"ו בשחיטה שלא מצינו מציאות של שחיטה לאדם חי לכבודו, שאם שוחט לכבוד ולהידור למתים, בודאי הוא בגדר ע"ז וזבחי מתים כפשוטו וכלשונו.

ונמצא לפי"ז דהיכא ששוחטים ב"חג הקרבן" שלהם לכבוד נביאם, הוא ממש באיסור עבודה זרה לדעת הר"ן ואסור משום תקרובת. וה"ה י"ל נמי כששוחטין ל"אל קיבלא" לצד מכה, הוא בגדר ע"ז מצד זה עצמו דהוי לכבוד מתים, ושוב אסור משום תקרובת, וכמש"כ לעיל בדברי שמלה חדשה ותבואות שור.

ויעוי כע"ז בספר "מחולת מחנים", [ספר זה הובא בביאור הלכה סו"ס ק"נ], שכי שכל כבוד ומורא, שנותנים לאדם או חפץ אפילו של קדושה, לא מצד ציווי התורה, הוא בכלל ע"ז ממש, והובאו דבריו להלכה בספר ויואל משה, עמ' שני"ט, מאמר ישוב א"י אות קמ"ו. ועיי"ע בשו"ת צ"א (ח"י"ח סימן מ"ז) ובשו"ת דברי יציב (יור"ד סימן מ' ואו"ח סימן צ' אות ב') דס"ל דגם המסגדים של המוסלמים הוא כבית ע"ז ממש, ומברך ע"ז ברוך שעקר ע"ז מארצנו, יעוישו"ש.

[ז]

הדרא קושיא לדוכתא, ובדברי חידושי הר"ן

אלא דלפי"ז הדרא קושיא לדוכתא, איך נכלכל כאחת הא דיש בשחיטת הישמעאלים לצד מזרח משום ע"ז, ומאידך מה שקיי"ל לגבי יין נסך דאין הישמעאלים עובדי ע"ז, ומגעם אוסר את היין רק בשתיה ולא בהנאה, וצ"ע. **ועוד** שגם לפמש"כ הפרי תואר (סימן י"ט ס"ק י), וכדלהלן, שכיום יש להם שיתוף ונתערבה אמונתם וחשודים שכשואמרים "אל"ה וואכב"ר" כונתם על נביאם והוי ע"ז, א"כ הדר דינא שיינא אסור גם בהנאה, וזה לא שמענו. **וכן** לפמש"כ בחידושי הר"ן דהשתחואה שלהם לכבוד נביאם, אע"פ שאינו אלוה אצלם ומתכוונים רק לשם כבוד, מ"מ כיון דאין הידור למתים הוא "השתחואה של אלוהות", ודין ע"ז יש לזה לכל דבר ואיסור ע"ז, יעוי"ש ומש"כ בזה, א"כ נמצא דכולם בכלל האיסור של ע"ז, ואיך הותר סתם יינם ומגעם בהנאה. וצ"ע.

וביותר צ"ע שהרי להדיא כתב הר"ן בע"ז (כ"ו ע"ב מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן בשם הגאונים, "דישמעאלים הללו דלא פלחו לעבודת כוכבים מגען מותר בהנאה אבל לא סתם יינם", ושם (כ"ט ע"א מדפי הרי"ף) בשם הגאונים ד"בזה"ז שאין העובדי כוכבים בקיאים בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה אלא שמנהג אבותיהם בידיהם אפילו מגען מותר בהנאה", ושם ע"ז פ"ה (ל"א ע"א מדפי הרי"ף) "וכבר כתבנו למעלה וכו' שבה"ז יש להקל ולומר דסתם יינן מותר בהנאה", ושם (סוד"ה גרסינן) הביא להלכה דעת הרמב"ם "שדימה אלו הישמעאלים לגר תושב נ"ל להלכה שמייחדין אצלם יין ואין חוששין לספק מגען" וכו' עיי"ש, ועיי"ע בר"ן שם סוף"ק (ז' ע"א מדפי הרי"ף) לגבי גוי בזה"ז שאין רגילין להשבע בעבודת כוכבים עיי"ש. וכן בחידושי הר"ן ע"ז (נ"ז ע"א), הביא דעת הרמב"ן בשם הגאונים "דישמעאלים הללו דלא פלחי ע"ז מגען מותר בהנאה אבל לא סתם יינן", ועיי"ש שהביא דעת הגאונים דכל הגוים בזה"ז שאינם בקיאים בטיב ע"ז ומשמשיה אין מגען אסור בהנאה, ושוב הביא דעת הרמב"ם (פ"א ממאכ"א ה"ז) לחלק בין הנוצרים לישמעאלים שיינא אסור בשתיה ומותר בהנאה עיי"ש, וכן שם (נ"ט ע"ב) הביא דעת תשובות הגאונים לגבי גוים בזה"ז שרק מנהג אבותיהם בידיהם, ודעת הרשב"א דפליג בזה עיי"ש.

וא"כ כ"ז צ"ע, דסתרי אהדדי, ואיך נימא דהותר מגע יינם של ישמעאלים בהנאה, אחר שכתב להדיא בחידושי הר"ן וגם המשוגע של הישמעאלים, אע"פ שאין טועין אחריהם לעשותן אלוהות, הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלוהות, "דין עבודה זרה יש להן לכל דבר [ו] איסור של עבודה זרה", וא"כ איך הותר מגע יינם

בהנאה. [מיהו י"א שחידושי הר"ן על סנהדרין אינו לרבנו ניסים מגירוני ז"ל, עי' בכללי התלמוד לרבנו בצלאל אשכנזי ז"ל שהסתפק בזה, ובשם הגדולים להחיד"א () ובקובץ הערות יבמות להגרא"י בפתח הספר ובמבוא לחידושי הר"ן ע"ז לר"א ליכטנשטיין (עמ' 15-16)]. וצ"ע.

[ח]

חילוק יסודי בין תקרובת ע"ז לבין יין נסך, משום חיבת ניסוך

ואשר נראה לומר בזה דהטעם דמגען ביין אינו אוסר בהנאה הוא משום שבעיקר אמונתם הוא אמונת היחוד ואינם עובדי ע"ז ממש, שאין להם פסל ודמות וגם אינם מזבחים ומקטרים ומנסכים לע"ז, ורק שמשתבשים ועושים פעולות וטקסים שיש בהם משום ע"ז, כמו השחיטה לצד "אל קבילא" שהוא כמנהגם היום לכיוון מכה, וגם מערבים באמונת היחוד את נביאם כמש"כ הפרי תואר וכדלהלן. ולכן כשהם עושים פעולה כגון שחיטה לצד "אל קבילא" נאסרה הבהמה גם בהנאה, וכן כשאומרים קודם השחיטה "אל וואכבאר" לדעת האוה"ח הק' בפרי תואר שנשתבשו וכוונתם גם לנביאם, נמי נאסרה הבהמה כדין תקרובת, וכן כששוחטים או משתחווים לכבוד נביאם כמו "חג הקרבן" שלהם הוי ע"ז גמורה לדעת הר"ן, אע"פ שאין כונתם לעבודה זרה ממש אלא לכבודו, וכדלהלן.

אבל לגבי יין נסך, דיסודו הוא בתרתי - איסור שתיה משום גזירת פיתם וינם משום בנותיהם, ואיסור הנאה במגעם מחשש שניסכו היין לע"ז בכוונה בגלל "חיבת ניסוך", בזה תלוי האיסור במציאות החשש, [כדכתבו הפוסקים כע"ז לגבי עובדי כוכבים בזה"ז יעוי' ט"ז יו"ד סימן קכ"ג סק"א ובמש"כ להלן], ולכן רק "עובדי עבודה זרה" היינו שעיקר אמונתם עבודת אלילים וביסוד דתם עובדי ע"ז, אסרו ינם בהנאה מחמת "חיבת ניסוך", אבל הישמעאלים שאינם "עובדי ע"ז" בעיקר אמונתם, אלא שמשתבשים ועובדים לע"ז במעשים שיש בהם משום איסור ע"ז, וכיוון שאין בדתם חיוב או מצוה להקריב ולנסך לע"ז, ואדרבה ע"פ דתם מאוס הוא היין גם לעצמם, תו ליכא חשש שמא ניסך היין לע"ז, והוי ככל הני מילי שאין בהם חשש ניסוך כמו יין מבושל דמותר כיוון שאין הדרך לנסכו, כמבואר בגמ' ע"ז (ל' ע"א) ובשו"ע (יו"ד סימן קכ"ג ס"ג), והיינו בהכרח דלא גזרו גזירה מוחלטת שכל עובד כוכבים יינו ומגעו אסור בהנאה, וכמש"כ הראשונים בנידון אם נגע שלא בכוונה, דאין בזה משום דבר שבמנין שצריך מנין אחר להתירו אפילו בטל טעמא, דמלכתחילה לא אסרו אלא משום חיבת ניסוך, ולכן כל שאין בהם חשש ניסוך וחיבת ניסוך לא נאסר מגעם בהנאה רק בשתיה, וא"ש הכל.

[ט]

דיוק לשונות הרשב"א והתשב"ץ

והדברים מדויקים בלשון הרשב"א בתורת הבית (הובא בב"י שם): "ומשום חשש ניסוך לא גזרו אלא בגוי עובד עבודה זרה "שמנסך", אבל כשאין עובד עבודה זרה לא היתה גזירה" וכו'. וכע"ז בחידושי הרשב"א (ע"ז ס"ד ע"ב) "אבל הישמעאלים **שידוע שאינם מתכונים לנסך** מותר בהנאה", ושם להלן "'דאינהו לית בהו חיבת ניסוך" וכו'. וכע"ז כתב הרשב"א לגבי איסור לייחד יין בבית עכו"ם, "כל מי שדרכו לנסך אין מייחדין אצלו יין אפילו שעה אחת וכו', [שאנו חוששים שמא נגע ביין וניסך], וישמעאלים לאו עובדי ע"ז הן ומותר לייחד אצלם אבל לא להפקיד" (טושו"ע סימן קכ"ח ס"א), ובב"י שם הביא לשון תשובת הרשב"א [ל"י מקורו] "מי שנודע לנו שאינו עובד ע"ז מייחדין אצלו יין ברשותינו, דכל "שאינו מנסך" סתמא דמילתא לא נגע". הרי שזה עיקר נקודת ההיתר לגבי הישמעאלים, שלמעשה אינם מנסכים, ואין עיקר נקודת ההיתר רק מצד זה עצמו שאינם עובדי ע"ז בעלמא, [דבלא"ה לא דמו ממש ל"גר תושב" שקיבל ע"ע שלא לעבוד ע"ז, שיינו כשמונו לאיסור הנאה, שהרי אפילו לדעת הרא"ש שמגע גר תושב מותר בשתיה, מ"מ ישמעאלים לכו"ע מגעם אסור בשתיה, כמוש"כ המהרש"ל והובא בפרישה (סימן קכ"ד ס"ק י"א), ושאינו איסור הנאה דתליא בחיבת ניסוך].

ובשו"ת תשב"ץ ("ח"א סימן נ"ו) ביאר יותר היתר הנאה ביין שנגע בו ישמעאלי, והוסיף סברא כיון שהיין אסור ע"פ דתם, "שהרי אינן עובדין עבודה זרה, ואינן מנסכין את היין, אדרבה מאוס הוא להם ואסור". ועוד שם ("ח"ב סימן

מ"ח) "דלאו עובדי עבודה זרה הם, אדרבה היין הוא אסור להם ונמאס, והיאך ינסכוהו ויהיה להם חיבת הניסוך בדבר הנמאס להם". הרי דלגבי איסור "יין נסך", האיסור וההיתר נקבע לפי חיבת ניסוך וחשש במציאות שניסך.

ומינה י"ל דגם אם נמצא דהישמעאלים יש במעשיהם משום איסור עבודה זרה, וכדברי השואל בשו"ת הרשב"א וכנ"ל, מ"מ אינם בגדר "עובד עבודה זרה שמנסך", שהרי קמן שלית בהו "חיבת ניסוך" ואינם מנסכים כלל גם לכבוד נביאם, ולכן מגע יינם אסור בשתיה אבל מותר בהנאה. משא"כ לגבי איסור תקרובת, כל שאנו חוששים למחשבת ע"ז בשחיטתם, ע"י שחיטה ל"אל קיבלא", או אמירת "אל וואכבר", וכ"ש שחיטת קרבן לכבוד נביאם, נאסר באיסור תקרובת, אע"פ שבעיקר אמונתם הם מייחדים ואינם עובדים לאלילים ופסילים.

[י]

ראיות לחילוק זה

וכע"ז ממש מצינו, לגבי גויים בזה"ז [נוצרים באירופה] שעובדים ע"ז אלא שאינם בקיאים בניסוך, דפליגי בזה קמאי, ופסק הרמ"א (סימן קכ"ג ס"א) "ובזמן הזה שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, י"א דמגע עובד כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה רק בשתיה וכו' וטוב להחמיר", [וכן ברמ"א (סימן קכ"ח ס"ד) לגבי עו"כ ששהה בבית ישראל והיה שם יין בלא שמירה דאסור היין, וכ' "הג"ה וי"א דבזה"ז שאין העובדי כוכבים מנסכין אפילו אינו נתפס כגנב שרי"]. וביארו הפוסקים סיבת ההיתר – יעוי' בטור וב"י שם ובט"ז (שם קכ"ג סק"ב) ובש"ך (שם סק"ג) דכיון ד"אינן רגילין לנסך לע"ז, והו' לענין ניסוך כאילו אינן יודעין בטיב ע"ז ומשמשיה, והו' כתינוק [גוי] שעושה יין נסך לאסור בשתיה ולא בהנאה", עכ"ל הטור בשם רשב"ם. ומבואר דאע"ג דהם עובדי ע"ז ממש, [יעוי' בב"י שהק' דהא חזינן שהגלח שלהם עושה ניסוך, ותיירץ שהו' תקרובת ולא ניסוך, הרי דאע"ג שמקריבים ממש לע"ז], מ"מ לגבי איסור יי"נ בהנאה תליא בחיבת ניסוך, וכיון דסו"ס אינם רגילים לנסך ואינם בקיאים בניסוך לא חיישינן למגען לאסור בהנאה, דתליא במציאות, וכלשון התוס' בע"ז (נ"ז ע"ב ד"ה לאפוקי) "דלא גזרו אלא על המנסכים".

ואפילו להחולקים שם, ומכללם הרמב"ם והרא"ש, וכן הרשב"א שפסק () גם בזמננו לאסור רחיצה לחולה בסתם יינם, [וכדדיק הש"ך (סימן קכ"ח סק"ד) יעוי' היטיב ובמש"כ להלן בס"ד], וכן סתימת המחבר בשו"ע לאסור, כמש"כ בביאור הגר"א (סימן קכ"ג ס"ק ד), היינו משום דכיון דהם עובדי ע"ז ממש לפסילים וצלמים, הו' בכלל הגזירה דיי"נ גם אם בפועל אינם מנסכים, וס"ל להני רבואתא דלא מצאנו היתר במגע יין אלא ב"גר תושב" שאינו עובד ע"ז כלל. אבל בישמעאלים דאית בהו תרתי להיתירא, שגם אינם עובדים לפסילים ובעיקר אמונתם פרשי מע"ז, וגם שאפילו שנכשלים בפועל באיסור ע"ז בשחיטה ל"אל קבלא" ושיבוש אמונתם עם נביאם, עדיין מרחקים את הניסוך לגמרי, בזה שפיר י"ל דדמו לגר תושב עכ"פ לגבי ניסוך, כיון שסו"ס אין בהו חשש ניסוך כלל, ואדרבה תועבה היא אצלם, וכנ"ל. ולכן השו"ע שסתם להחמיר (בסימן קכ"ג ס"א) בעכו"ם [נוצרים] בזה"ז שאינם מנסכים, וגם פסק כהרשב"א (בסימן ד ס"ו) להחמיר בשחיטת "אל קיבלא", מ"מ סתם להקל (בסימן קכ"ג וסימן קכ"ד) במגע ישמעאלי שאינו אסור רק בשתיה ולא בהנאה. [וכן סתם להקל שמייחדים יין אצלו, בסימן קכ"ד וסימן קכ"ח], וא"ש.

ובבן איש חי (שנה ב' פרשת בלק אות ה), כ' לדון דגם נוצרים פרוטסטנטים יהיה דינם כישמעאלים לגבי יי"נ, כיון דאין להם צלם ודמות שעובדים לה בבתי תיפלתם, [והיינו לכאורה אפילו לדעת השו"ע (סימן קכ"ג ס"א) דנוצרים שהם עובדי ע"ז באמונתם, אע"פ שאינם מנסכים בפועל מ"מ יינם אסור בהנאה, וכדלעיל]. ויעוי' בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן ע"ב) שכי' להתיר מהאי טעמא לעשות מבתי תיפלתם של פרוטסטנטים ביהכנ"ס, והובא בדרכי"ת (סימן קמ"ה סק"ג), וראה גם שו"ת אור לציון (ח"ה פרק מ"א שאלה א) לענין יין נסך. והתם ודאי הו' ע"ז בעיקר אמונתם, אלא שכיון שאין להם "עבודה" לע"ז בדי' עבודות וגם אין להם צלם ודמות, תו אינם בכלל חשש יין נסך לאיסור הנאה דתליא במציאות. ויעוי' בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן ס"ג) שנשאל ג"כ ע"י אותו השואל בשו"ת שואל ומשיב, והשיב לאיסור דמה לי אם מכניסים אליל או מתפללים לאליל, ע"ש. והיינו דודאי עובדי ע"ז

הם, ומ"מ בבא"ח צידד דלגבי יי"נ דינא של הפרוטנסטים כישמעאלים, דזיל בתר טעמא. ולכן שפיר י"ל גם להיפך בישמעאלים, דאף אם נמצא שנשתרש אצלם כמה מיני טקסים שיש בהם ע"ז לגבי דיני תקרובת, מ"מ לגבי איסור הנאה דיי"נ אינם בכלל, דבחיבת ניסוך תליא מילתא.

ובדומה לזה מצינו לגבי האיסור לסחור עמם ג' ימים קודם יום אידם, דפסק הרמ"א (יו"ד סימן קמ"ח סעיף י"ב) דבזה"ז שאינם עובדי ע"ז רק ממנהג אבותיהם שרי מפני הדוחק, וכן לגבי האיסור ליתן לו מתנה ביום אידם, שבזה"ז מותר מפני דרכי שלו, וכע"ז בהרבה מקומות וכדצ"ח להו הש"ך (בסימן קכ"ח סק"ד), ואע"ג דודאי עובדי ע"ז נינהו גם בזה"ז עכ"פ בשיתוף וכדפסקוהשו"ע והרמ"א (או"ח סימן קנ"ו סו"א, יו"ד סימן קמ"ז ס"ג, חו"מ סימן קע"ז סעיף ג' ובסמ"ע שם ס"קצ"ב) לגבי איסור להשביעם משום "שם אלוהים אחרים וגו' לא ישמע על פיך", וכ"כ הש"ך (סימן קנ"א סק"ז) להדיא דהצלם הוי ע"ז שאסור להשכיר ביתו אם הם מכניסים שם הצלם.

והחילוק ברור, דודאי עובדי ע"ז נינהו ויש לעבודתם שם ע"ז ואיסור תקרובת, וכמפורש ברשב"א שהובא בב"י (ובב"י () דמה שמנסכים הוי תקרובת ע"ז, ומ"מ כיון דהטעם שאסור לסחור עמם וליתן להם מתנה דילמא אזיל ומודי לע"ז, זה אין שייך בזה"ז שאינם אדוקים כ"כ, וזיל בתר טעמא והמציאות. ומינה דה"ה לנידון דישמעאלים דאפילו שנשתרש אצלם טקסים ופעולות שיש בהם משום ע"ז ואיסור תקרובת, מ"מ שרי ינם בהנאה, דזיל בתר טעמא שאינם מנסכים וכנ"ל.

אמנם פשוט דכד עבדי אלו הפעולות שיש בו משום ע"ז כגון השחיטה ל"אל קיבלא", ואמירת "אל וואכבר" קודם השחיטה לדעת פרי תואר, והשתחווה וקרנן לכבוד נביאם לדעת חידושי הר"ן והשמלה חדשהותב"ש, ודאי הוי באיסור ע"ז ואיסור תקרובת בהנאה.

[יא]

דעת הפרי תואר והפמ"ג והמציאות בזמננו

ועיי"ש בפמ"ג שמביא את דברי הפרי תואר (שם סימן ד' סק"א), שכתב שבייר אצל "הוגי דתם" שורש המנהג שלהם לשחוט למזרח ואמרו שהוא לשם השם שהשכינה במזרח, וכמו שאנו מתפללים למזרח, וגנבו מאתנו ענין זה, ולכן שוחטין למזרח וכו', וע"ז כתב הפמ"ג שמדברי הרשב"א דכתב הטעם להיתר בשחיטת ישראל משום דזה מחשב וזה שוחט לא אמרינן, משמע דלא כהפרי תואר עיי"ש. ועי"ש בספר יד יהודה (יו"ד סימן ד) שסמך לדינא על סברת הפרי תואר, וכתב דהרשב"א לא היה בקי במנהגן יעו"ש, וכ"ז צ"ע שהרי כל מקור היתר סתם יינן של הישמעאלים בהנאה הוא מהרשב"א שכתב שאינן עובדי ע"ז, כמפורש בטור וב"י (יו"ד סימן קכ"ד ס"ו), ואיך ניקו ונימא דבהיתרן בקי ובאיסורן לא בקי ואסר ללא יודעין ח"ו, אתמהא, ואין לנו מקום להקל אחר דברי הרשב"א והשו"ע המפורשים והכרעת הפמ"ג שהוא בתראה.

ויש להוסיף שאם אכן נימא דנשתנה מנהגם וכונתם מימות הרשב"א לימות הפרי תואר, א"כ עכ"פ כהיום שידוע הוא ששחיטתן אינה ל"מזרח" דוקא, שזהו מקום שכינה, אלא שוחטים ומתפללים וכורעים ומשתחווים לכיוון "מכה" שבסעודיה שזהו המקום המקודש להם, [וכבר בזמנו בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן קל"ג) כתב שהם שוחטים "לצד דרום", וזה ודאי אינו "צד שכינה"], א"כ לכו"ע הדר דינא דהרשב"א שרק אם הישראל קעבר ושחט לצד זה מותר משום דזה מחשב וזה שוחט לא אמרינן, אבל אם ישחוט הישמעאל בעצמו נאסר, ולזה מסכים גם הפרי תואר, שלא נחלק אלא משום שאמרו הוגי דתם שכונתם למזרח שהוא צד שכינה כדין, אבל בזמננו שברור ששוחטין ומשתחווים לצד מכה ולא למזרח בעלמא צד שכינה, לכו"ע הוי בחשש ע"ז ואסור בהנאה.

[יב]

איסור אמירת "א' וואכבר" לדעת הפרי תואר

איברא לדעת הפרי תואר בעצמו, בלא"ה אסורה שחיטתם כתקרובת ע"ז, דיעוי' בפרי תואר (סימן י"ט סק"י) שכתב לחוש לאיסור ע"ז לומר קודם השחיטה "אללה וואכבר" דמי יימר דלא משתפי נבואת נביאם בזה עיי"ש,

וכ"כ שם בשמו בפמ"ג (סימן י"ט משב"ז סק"ד) וז"ל: "וכן הפרי תואר צעק ככרוכיא דהוה כחוקת הגויים ומי יודע אם מכונין לעבודה זרה", עיי"ש. הרי דלא הוציא הישמעאלים ומנהיגיהם מתורת ע"ז, אלא רק לגבי שחיטת "אל קיבלא" כפי מה ששמע מהוגי דתם שאין הכונה לכבוד נביאם או בית טומאה שלהם, רק לצד שכינה כדידן. אבל בגונא שידעינן בבירור שכונתם לשחוט לצד מכה לכיוון "אבן הכעבה" ולא לצד שכינה, או ששוחטים באמירת "אל וואכבר" ומכונים גם לנביאם, וכ"ש בשוחטים קרבן ממש לכבוד נביאם, הוי לכו"ע בחשש תקרובת ע"ז שאסור בהנאה.

וז"ל האוהה"ק בספר "פרי תואר" (שם) בתו"ד: "ותו אחר שניח הנחה סוברת דכונת הדברים ["אללה וואכבר"] הם "א-ל כביר", עם כל זה מאן מוכח אמאי קאי, והגם דכתב רמב"ם באגרותיו לבנו כי ישמעאל מיחדים, עם כל זה מי יאמר דלא משתפי נבואת נביאם, ותו האידנא ערוב גדול יש בדת של ישמעאל וכולן נסמכים יחד, ועוד מי יאמר שאין כוונתם באומרים "וואכבר" על נביאם, כי לפי דעתם הוא כביר, והגם דמתפרשא להו מילתא דקאי אקב"ה, דילמא אינהו לא ידעי כונת הדברים על בורין, ולעולם הקובע להם הדבר לא כן יחשוב, או גם לידעיים בטוב דברים לאשר יכוננו, אפשר שיודעים כי הכונה היא על ההוא אשר הביא להם הדת כפי שכלם" וכו', עיי"ש היטב.

וביאור לדבריו הק', דהישמעאלים המוסלמים קודם שחיטתם אומרים "ביסמלא" הנקרא גם "בסמיה", ובנוסף אומרים גם "אכבר", כמוש"כ הפר"ח והפרי תואר. וה"ביסמלא" הוא נוטריקון "בשם הא' הרחמן והרחום", ולהבדיל אא"ה הוא כעין ברכה דידן, וזה נוסח "ברכה" שהם אומרים קודם שחיטה וגם קודם אכילה וכן לפני כל פעולה חשובה, וכן קודם התיפלה וגם בנוסח התיפלה עצמו וגם כותבים אותו בפתיחת אגרות וכדו', כמו "בעזה"ש" או "בס"ד" אצלינו. אבל "א' וואכבר" זהו כעין קריאה והכרזה שאומרים בדר"כ קודם שחיטה, או הריגה עבור דתם בין אנשים בין בהמות, [ובמסורתם שכך אמר משוגע שלהם קודם ששחט וערף ראשי היהודים הגברים בעיר "קוריטיה" רח"ל], והוא כעין הקדשה ו"יחוד המעשה" שזה נעשה בשבילו ועבורו.

ולכן כשסומכים המוסלמים על שחיטת היהודים, [הנקרא אצלם "בשר חלאל"], סגי להם בברכת המצוה דידן, שיש בו שבח הבורא ואינם מקפידים בדוקא על הנוסח של ה"ביסמלא" שלהם, [מלבד בתימן שאסרו כהניהם לאכול משחיטת ישראל כלל, וכן בפרס-איראן כמש"כ בכף החיים (יו"ד סימן ל"ט ס"ק רכ"א) שלכן הקילו שם בסירכות במיעוץ ומשמוש כדעת הרמ"א (סימן ל"ט סעיף י"ג), כי הגויים לא קנו את הטריפות]. אבל מאידך, הם דורשים בנוסף לברכה, גם אמירת "א' וואכבר". ובפשוטו הוא אמירה להקב"ה שהרי גם הם מייחדים, והפר"ח דן בזה רק מצד הפסק בין ברכה לשחיטה, אבל הפרי תואר חשש בזה לשיתוף וגם שכונתם לנביאם. והיינו שאפילו שמתפללים ומאמינים בא' אחד, אבל עיקר מה שעושים ודבוקים בדתם הוא מחמת האמונה בנביאם ובכוחו, ולכן כשקוראים את הקריאה הזאת בשחיטה [או במלחמה כשהורגים ושוחטים עבור דתם] מתכוונים גם לנביאם והוי ע"ז, וכלשונו הק' "כי הכונה על ההוא אשר הביא להם הדת כפי שכלם". והוסיף לאסור גם אם הישמעאלי המסויים הזה אין כונתו לנביאם, מ"מ סתמא כונתם כפי מחשבת קובעי דתם. ולכן אסר הפרי תואר ליהודי לומר זאת, אפילו שכונת היהודי הוא רק להקב"ה, מפני שמאסר מאוד. ויש פוסקים שהקילו בזה מפני הדוחק שהיהודי יאמר כן, כי הוא ודאי כונתו להקב"ה. אבל עכ"פ הא מיהת, בשחיטת המוסלמי עצמו כשקורא "א' וואכבר" חיישינן לדעת הפרי תואר, דהוי כעין יחוד המעשה עבור נביאם ולכבודו, ותו הוי בחשש תקרובת.

[יג]

שחיטת הישמעאלי עצמו לצד "אל קיבלא"

עוד נראה מוכרח בדעת הפרי תואר, דכל מה שנחלק (בסימן ד' סק"א) על הרשב"א ושו"ע, הוא רק בשוחט הישראל לצד מזרח, שאסרו הרשב"א והשו"ע לכתחילה דנראה כע"ז והתירו בדיעבד משום דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, וע"ז ס"ל להפרי תואר דכיון דבעיקרו סיבת השחיטה לצד מזרח הוא מפני שהשכינה שם, כפי שאמרו לו הוגי דתם, א"כ אין כאן כלל "נראה לעבודה זרה" או דרכי האמורי וחוקות עכו"ם, ומותר גם לכתחילה. אבל

הישמעאלי עצמו ששוחט לצד מזרח, בהכרח שגם לדעתו הוא אסור לגמרי. שהרי הפרי תואר עצמו ס"ל (בסימן י"ט סק"י) שהישמעאליים הם בחשש עובדי ע"ז בשיתוף, וכן שבדורות אלו הם מעורבים בדעתם וכוונתם לכבוד נביאם כשצועקים "א' וואכבר", וכדוהבא לשונו הק' לעיל, ואם כך בהכרח שגם אי נימא דשחיטתם למזרח הוא משום ש"שכינה במזרח", אבל הא מיהת כונתם בשחיטת המזרח גופא ל"שיתוף" או לנביאם, ותו הוי בחשש ע"ז ותקרובת ע"ז, אפילו בלא אמירת "א' וואכבר".

דאם לא נימא כן, א"כ סתרי דבריו הק' אהדדי, דמחד גיסא (בסימן ד' סק"א) כי דשחיטתם למזרח מפני שכינה, ומאידך גיסא (בסימן י"ט סק"י) כי דאמונת היחוד שלהם ובשחיטתם איכא חשש שיתוף וגם דבזמננו משתבשים ומכוונים גם לכבוד נביאם, אשר לפי"ז ממילא גם אם כונתם במזרח לכבוד שכינה הא מיהת הוי ע"ז בשיתוף שלכו"ע אסור לישראל. ובהכרח כמש"כ דכל מה שנחלק הוא רק לגבי הישראל השוחט, וס"ל דליכא בזה חוקי עכו"ם ונראה כשוחט לע"ז אחר שעיקר כונתם משום שכינה, אבל הישמעאלי עצמו ששוחט למזרח הוי גם לדידה כשחיטה לע"ז בשיתוף.

ונמצא שגם לדעת הפרי תואר וגם לדעת הפמ"ג שחיטת ישמעאליים אדוקים בדתם אסורה, הן מצד אמירת "א' וואכבר" שכי' הפרי תואר להדיא דחיישינן שכונתם בשיתוף ולכבוד נביאם, והסכים עמו הפמ"ג, והן מצד שחיטה עצמה לצד מכה, וכדעת הפמ"ג שאסורה בהנאה, וכמש"כ שגם לדעת הפרי תואר אם שחטן הישמעאלי עצמו אסור מה"ט גופא כמו אמירת "א' וואכבר", אפילו אם היו שוחטים לצד מזרח כנגד שכינה, וכ"ש בזמננו שאין שחיטתם כלל לצד מזרח מקום שכינה, אלא שוחטים לצד מכה ואבן הכעבה.

[יד]

"קיר הקיבלא" וגומחת ה"מח'ראב"

ובעיקר הדבר לא ידעתי מדוע רבינו הפרי תואר ז"ע האמין להוגים בדתם שאין כוונתם בזה לכבוד נביאם ומקום טומאתם, אלא אדרבה לשם השם שהשכינה במזרח שגנבו ידיעה זו מהיהודים, דהלא "אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר", ועי' בנדה (מ"ה ע"א). ועוד שהתרגום של "אל קיבל"א" הוא "כיוון התפילה", ו"קיבלא" הוא כפיה"נ מלשון "תפילה", עי' תרגום אונקלוס עה"פ (שמות ב' כ"ד) "ותעל שועתם אל האלוקים" - "וסליקת קבלתהון קדם ד"י". וכהיום ידוע שבכל מסגד יש "קיר הקיבל"א", דהיינו הקיר לכיוונו מתפללים ומשתחוים, שבמרכזו ישנה גומחה קבועה בכותל הנקראת "מח'ראב", הפונה במכוון לצד העיר מכה, וביתר דיוק אל עבר "אבן הכעבה" השחורה, אל מולה הם מתפללים וכורעים ומשתחוים רח"ל. וכך גם כיוון השחיטה, הוא אל עבר מכה ומקום טומאתם "אבן הכעבה".

ותראה שבשו"ת הרשב"א (ח"א סימן שמ"ה) וברמ"א (סימן ד' ס"ו) כתבו שהם שוחטים "לצד מזרח", וכן הוא בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן קס"ב), אבל בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן קל"ג) אע"פ שהביא את הרשב"א, כתב שהם שוחטים "לצד דרום". ואין בזה סתירה, כי במדינות השונות למערב סעודיה, התיפלה והשחיטה לצד מזרח, אבל המדינות הצפוניות והצפוניות מערביות פונים לצד דרומית מזרחית, והמדינות שהם צפוניות מזרחיות לערב הסעודית כגון בבל ופרס – עירק ואירן, מתפללים ומשתחוים ושוחטים לכיוון דרום או דרומית מערבית, וב"כווית" ו"עמאן" לצד מערב, וב"תימן" לצד צפון. וכלל הדבר, שהם כולם פונים לצד "אבן הכעבה" אשר בעיר "מכה" שבמדינת סעודיה, שלשם הם גם עולים לרגל. והרשב"א היה בברצלונה שבספרד שהיא במערב ומעט צפונית ל"מכה", והרשב"ץ היה באיי מיורקה ליד ספרד, ואחר הגירוש [הראשון בשנת ה'קנ"א] היה באלגיר שאף הם עדיין מערבית צפונית למכה, ובשניהם כיוון "אל קיבלא" הוא לצד מזרחית דרומית. וכן הרדב"ז שהיה במצרים שהיא מערבית לסעודיה [וקהיר הוא מעט מערבית צפונית ממכה], וכן מדינת "מרוקו" מקום הולדתו של האוה"ח הק' היא במערבית מעט צפונית ל"מכה". ולכן בכל המקומות שם, היו הישמעאליים שוחטים ומתפללים לצד "מזרח", או בהטייה דרומית מזרחית, ומר אמר חדא ומר אמר חדא, ולא פליגי במציאות.

ונמצא דעכ"פ בזמננו שהדבר גלוי וידוע בכל העולם ש"אל קיבלא" שלהם וכן ה"מח'ראב" במסגדיהם, אינו לצד מזרח בדוקא, שהוא גם "צד שכינה", אלא לצד מכה ו"אבן השחורה" שבתוך ה"כעבא", הדר דינא דהרשב"א והשו"ע לכו"ע, גם לדעת הפרי תואר, ותו יהיה אסור בהנאה כאשר הישמעאלי שוחט בעצמו, וכהכרעת הפמ"ג.

[טו]

היתר הפתחי תשובה בשם הרדב"ז

והנה בפתחי תשובה (יו"ד שם סימן ד' סק"ד) כי "עיין בתשובת הרדב"ז החדשות סימן קס"ב שכתב שבזמננו אין לחוש כלל לזה שאינם מקפידים בזה ע"ש", עכ"ד.

ובפשוטו משמע כונת הפ"ת, שלדברי הרדב"ז אין בזמננו את ההלכה של השו"ע בשם הרשב"א, כיון שעתה אין הישמעאלים מקפידים בכלל על שחיטת מזרח. ויעוי' בהגהות והערות הגרא"ש רבינוב"ץ ז"ל על העין יצחק שם (הוצאת מכון ירושלים, או"ח ח"א, עמ' ת"ה), שגם מדבריו נראה כן בדברי הפתחי תשובה. וכע"ז בדרכי תשובה (יו"ד סימן ד' ס"ק ס) הביא בשם ספר חוקי דעה (יו"ד סימן ד' אות פ"ח) "דמדברי הפת"ש נראה דאפילו אם הישמעאלים גופיהו שוחטים מותר בהנאה", עכ"ד.

אבל כ"ז צ"ע, דהרי הרדב"ז היה מוקדם בזמן מעט ממרן הב"י, ונמצא דהשו"ע שהביא דין הרשב"א פליג עם הרדב"ז במציאות הדברים אם הישמעאלים בזמנם מקפידים על שחיטת א"ל קיבל"א אם לאו, וכפי שכבר הק' כובהגהות על עין יצחק (שם), וי"ל. ואמנם בצדק כבר העיר בדרכ"ת שם, וכי "אבל המעיין בלשון הרדב"ז שם יראה דדוקא כשהישראל שוחט בפניו למזרח הוא דאין לחוש, אבל כשישמעאל שוחט בפניו למזרח חיישינן, שכל הטעמים שכי' להקל בזה"ז לא שייך אלא כשישראל שוחט וכמבואר למעיין בדבריו שם", עכ"ל הדרכ"ת.

והיינו דאדרבה, דהרדב"ז כי שם שבמצרים לא נהגו להקפיד שלא לשחוט הישראלים לצד מזרח, וכי ג' טעמים להיתר, חדא דהרשב"א אסר רק כשהישמעאלי אומר לו, אבל כשהישראל עושה כן מעצמו ליכא איסורא כיון דהרואה אומר איתרמוי איתרמי ליה ולא דוקא, ועוד שבתי המטבחים עשויים כבר מלכתחילה שהשחיטה כלפי מזרח והישראל שעושה כדרכו שוחט ממילא למזרח, ועוד כי טעם דכיון דמוכרחים לעשות כן, דאל"כ אין מי שיקנה האחוריים ועלול לבוא לידי איסור לכן לא נהגו להקפיד.

וחזינן להדיא ברדב"ז ממש להיפך, דאדרבה הישמעאלים הקפידו מאוד על עצם השחיטה שתהיה דוקא אל קיבל"א לצד מזרח, גם בזמנו ומקומו של הרדב"ז, עד שבלי זה לא יקנו מהם הבשר, ועוד שכל בתי המטבחים במצרים כברמוונים בבנינם ובסדרם שהשחיטה לצד מזרח, ורק שהישמעאלים לא עמדו עליהם בשעת שחיטה לומר להם, כיון שבין כך עשו כן, הן מפני רצונם למכור חלקי האחוריים לנכרים והן מפני שכך הוא סדרן של בתי המטבחים ממילא. [ולשון הפ"ת שכי' בשם הרדב"ז "שבזמננו אין לחוש כלל לזה שאינם מקפידים בזה ע"ש", צ"ל דכוונתו שהישמעאלים אינם מקפידים להיות בשחיטת הישראל ולומר לו בפירוש לשחוט למזרח, ולכן אין לישראל לחוש ומותר לו לשחוט מעצמו למזרח, כיון דהרואה מימר אמר אתרמוי וגם ששוחט בבית המטבחים כדרכו לפי סידורם בלא היכר כלל, וכדכתב כ"ז הרדב"ז בתשובה וכו"ל]. ואדרבה משמע להדיא ברדב"ז שאם אכן הישמעאלי אומר לו בפירוש בשעת שחיטה להפוך פניו לצד מזרח אסור לעשות כדבריו גם בזמננו, וכדעת הרשב"א ופסק השו"ע. וכ"ש שהישמעאלי עצמו אם ישחוט כשפניו למזרח בדוקא, שפיר י"ל דחיישינן לכוונתו והבהמה נאסרת בהנאה, וכדין שוחט למזל או לשר של הרים, או כדין תקרובת ע"ז ממש, וכמשמעות הרשב"א והפוסקים, ה"ט"ז והש"ך וביאור הגר"א, וכדברי הפמ"ג והדרכי תשובה, וכו"ל.

[טז]

איסור הנאה מחמת חשש "קדשים שמתו"

והנה לבני נח יש גם בזמן הזה דיני קרבנות בבמה, כדאיתא בגמ' זבחים (קט"ו ע"ב), ואע"פ שלישראל ליכא היתר היום להקריב קרבן בבמה, וכדתנן (שם קי"ב ע"ב) "באו לירושלים ונאסרו הבמות ולא היו להם עוד היתר", וכן

הוא ברמב"ם (פ"א מבית הבחירה ה"ג), אבל עכו"ם יש להם גם כיום בזה"ז היתר קרבנות בבמה, וכדתינא (זבחים קט"ו ע"ב) "ונכרים בזמן הזה רשאים לעשות כן", ופרש"י "דלא נאסרו להן הבמות", ובגמ' (שם קט"ו ע"ב) בעובדא דאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרא קורבנא לרבא" וכי' והורה להם להקריבו בעצמם יעו"ש, ובירושלמי (פ"א ממגילה ה"ג) "אנטונינוס שאל לרבי מהו לבנות מזבח, אמר ליה בניהו וגנוז אבניו", וכ"ה ברמב"ם (פ"ט ממע"ה"ק ה"ט"ז) "והגויים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום והוא שיקריבו בבמה שיבנו". והיינו דרך ישראל הוזהרו משום "שחוטין חוץ", אבל עכו"ם נשארו גם בזה"ז בדיני בני נח, וגם בחוץ הוי הקרבה מעליא ושם קרבן, וכמש"כ בחזון איש (קדשים קמא סימן מ"א סק"ד) ואבי עזרי (רביעאה, פסוה"מ פ"ט ה"ט"ז).

ומפורש בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן קל"ג) ש"כבש פסחם", דהיינו מה ששוחטים המוסלמים ב"חג הקרבן" שלהם, יש לו דין "קרבן במה" ושם "קדשים". וז"ל הרשב"ץ שם: "ואם זה הכבש הוא כעין פסח זכר לעקידה "הרי הוא קרבן", וגוים רשאים להקריב קרבנות בבמה שלהם אם אינה מצוה קבועה להם, ואם כן ישראל השוחטה הוא שוחט קדשים בחוץ וחייב כרת אפילו בקדשי גוים, וכן האוכל ממנו הוא אוכל קדשים בחוץ", עכ"ל ע"ש.

אשר לפ"ז באנו לחשש גדול, על מרבית השופרות המיובאות ממרוקו, שכפי הנשמע רובם הגדול הוא ממה ששוחטין בחג שלהם הזה, הנקרא אצלם "חג הקרבן", שכל ראש בית אב שוחט קרבן בהמה, ואז יש מליוני שופרות מאותם ששוחטים כבשים ואילים. ומאחר שיש כמה וכמה פסולים במעשה הקרבן שלהם, פסולים המעכבים גם בקרבן במה, כגון שאין מקריבין במזבח בנוי, [ע"י רמב"ם (פ"ט ממע"ה"ק ה"ט"ז) "והוא שיקריבו בבמה שיבנו", ובקריית ספר (שם) "דאינה העלאה בלא בנין", וברש"י (זבחים קט"ו ע"ב) ד"ה הא דמסקי ימא שרטון וכי' ע"ש], וכן שהם שוחטין בסכין פגומה, וכן שאר פסולישחיתה "דרסה"ו"שהיה" וכי', [אי נימא דגם בבמת עכו"ם בעינן שחיטה ולא סגי בנחירה- ע"י במשך חכמה (ויצא פליא נד) ושו"ת בית יצחק (יו"ד סו"ס ד') ובבית האוצר להגר"י ענגיל (ח"א כלל ל"ט), שהוכיחו דבקדשי במהגם נכרים בעו שחיטהכדין, וע"י בשו"ת חלקת יואב (יו"ד סימן א) וכלי חמדה (נח פ"ד ד) ובסי' המפתח על הרמב"ם שם], וכן שאין עושין קבלת הדם בכלי שרת [ע"י מקור ברוך ח"א סימן ב' וח"ב סימן כ"ד ד"ה אמנם], וכן שאין עושין זריקה והקטרה וממילא לא הותר הבשר, [ועוד פסולין אחרים], ותו הוי כ"קדשים שמתו" שאסורין בהנאה אע"פ שאין בהם מעילה מדאורייתא.

ודעת רש"י בקדושין (דף נ"ז ע"ב) דקדשים שמתו אסורין בהנאה מדאורייתא, "דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק", ובאור שמח (פ"ד ממאכ"א ה"י"ז) הוכיח כן ממכילתא (פ' משפטים), ובקהילות יעקב (קדושין סימן מ"ד) כתב ע"פ שיטת מהרי"ט אלגאזי (פ"ה דבכורות אות ל"ז), דגם לדעת התוס' (קדושין שם ד"ה מה) דקדשים שמתו אסורין בהנאה רק מדרבנן, זה רק מצד דין "קדשים שמתו", אבל עכ"פ אסורים בהנאה מדאורייתא מצד "פסולי המוקדשין", שאפילו שנפדו אסורים בגיזה ועבודה ואסורים בהנאה מדאורייתא, ע"ש היטב.

[ז]

חשש תקרובת ממש

ונמצא דיש כאן איסור הנאה בכל אופן, שהרי בחידושי הר"ן (סנהדרין ס"א ע"ב) כתב להדיא דכל השתחואה שלהם יש בה מחשבת ע"ז, כיון שעושים לכבוד נביאם המת, ע"ש, ואם כך כ"ש קרבן ממש שעושים לכבוד נביאם דהוי ממש תקרובת לדעת הר"ן, אפילו שמאמינים באמונת היחוד וכמש"כ הר"ן להדיא. ונמצא דממ"נ הוי איסור הנאה, דאם מחשבתם לכבוד נביאם או בשיתוף וכדעת הפרי תואר, א"כ הוי ממש תקרובת ע"ז ואסור בהנאה לרוה"פ מדאורייתא, ואי כונתם לשמים הוי קדשים שלא הותרו, או קדשים שמתו שאסורין בהנאה הם וצמרם ועורם וקרניהם וכי'.

ואליבא דאמת אפשר דתרווייהו אית בהו, שהקדשם הקדש לגבוה, שהרי מאמינים באמונת היחוד, וכונתם להקריב קרבן לד', וכמש"כ התשב"ץ להדיא, אבל מאידך מעשיהם בשיתוף ובמחשבת לכבוד מתים, דהוי ע"ז ותקרובת ע"ז, וכדעת רבואתא הנ"ל, וכדכתבו להדיא הר"ן הפמ"ג והפרי תואר. ובפרט ששוחטין אותם לכיוון

מכה, ובחגם זה הם מקפידין ע"ז ביותר, וגם האינם אדוקים מכריזים קודם שחיטת הקרבן"א' וואכבר" כמצות דתם, וגם סתם מעשיהם הוא על דעת דתם וכהניהם הם עושים. ונמצא דהו שופרות דאיסורי הנאה, מדאורייתא או מדרבנן.

[יח]

תבנא לדינא

תבנא לדינא שעכ"פ היום שברור לנו מנהגם ששוחטים לכיוון מכה, אז אם שחט הישמעאל בעצמו דליכא סברת "זה מחשב וזה שוחט", אז לכו"ע אסורה הבהמה בהנאה, כדין תקרובת ע"ז, וכמש"כ הפמ"ג להדיא, וכמדויק מהרשב"א והט"ז והש"ך וביאור הגר"א, וכמש"כ דבכה"ג גם הפרי תואר מסכים להשו"ע לאסור. והפרי תואר עצמו ס"ל לאסור בלא"ה מצד מה שאומרים קודם שחיטה "אל וואכבר", וחיישין דכוונתם גם לכבוד ונאסר מצד זה עצמו, אפילו שאינם שוחטים לפניו ממש בתורת עבודת פנים, וכמ"כ השמלה חדשה ותבואות שור.

ועובדא ידענא מבן דודי הרה"ח רבי אהרן יודא לייב בערקאוויטש ז"ל שהיה ראש השוחטים אצל הגרמיי"ל ז"ל בב"ב, שפעם אחת כשנסעו לשחיטת בקר בחו"ל, שוחט אחד אמר בבוקר קודם ברכת השחיטה "יחי אדונינו וכו' מלך המשיח וכו'", וכשסיפרו זאת להגרמיי"ל הורה לו מיד להטריף הבהמה ששחטוגם פסל את השוחט יותר מלשחוט, עם כל העיכוב שנגרם כמה ימים בשחיטה עד שהגיע שוחט אחר במקומו מא"י, ואע"פ שהיה בזה הפסד מרובה. וא"כ עאכ"כ וק"ו בן בנו של ק"ו בשחיטה של ישמעאלי לצד מכה והאבן השחורה, מצורף לקריאת "א' וואכבר", דודאי יש לאסור הבהמה גם בהנאה, כדין תקרובת, וכ"ש כששוחטים כן לשם קרבן ב"חג הקרבן" שלהם. וכדאסרו להדיא הר"ן והפמ"ג והפרי תואר.

[יט]

מסקנא דמילתא

אשר עלה בידינו מכל הנ"ל:

פסק בשו"ע (או"ח סימן תקפ"ו סעיף ד'): "שופר" של תקרובת עבודת כוכבים וכו' לא יצא, משום דאינה בטילה עולמית, ובמ"ב (סקי"ט) כי "פירוש בהמה שהקריבו לקרבן לפני ע"ז ועשו מקרינה שופר" וכו', עכ"ל. והיינו דכיון דאסורה בהנאה עולמית, ואין לה היתר ע"י ביטול, כתותי מכתת שיעורא, והשופר פסול.

ושופרות אלו המיובאות ממרוקו, ע"פ מה שנתבאר לעיל בארוכה, יש בהם כמה וכמה חששות של איסורי הנאה, וכדלהלן:

א. **דשחיטת** ישמעאלי "לצד מזרח" לדעת הרשב"א ושאר הפוסקים, שחיטתו אסורה בהנאה, וכהכרעת הפמ"ג. וכ"ש בזמננו שידוע ששוחטים גם חולין לכיוון מכה וה"אבן השחורה" שבתוך ה"כעבה".

ב. **גם** אם כונתם בשחיטה רק לתועלת, דעת השמלה חדשה ותבוי"ש, שכיון שהתועלת באה ע"י שנותן כבוד לכח בבריאה, הוי ע"ז כמו "דור אנוש", והוי תקרובת ממש ואסור בהנאה.

ג. **גם** אם היה רק לכונת תועלת בעלמא, מ"מ שחיטה ל"צד" מסויים, שהוא דבר מופשט, הוי כשוחט ל"שר של הרים", שאסור גם באכילה וגם בהנאה, עכ"פ מדרבנן.

ד. **כשאומר** הישמעאלי קודם השחיטה "אללה וואכבר", דעת הפרי תואר שיש בזה חשש ע"ז לע"ז, וכ"כ בפמ"ג.

ה. **כאשר** השופרות הם מ"חג הקרבן" שלהם, שעושים לכבוד נביאם, הוא בחשש תקרובת ע"ז גמורה, ע"פ דעת חידושי הר"ן, שאע"פ שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, מ"מ כל מה שעושים לכבוד נביאם המת הוא "באיסור עבודה זרה לכל דבר [ו]איסור", וממילא אסור בהנאה.

- ו. **לפי המפורש** שבשו"ת תשב"ץ להרשב"ץ ז"ל, ש"זבח פסחם" ב"חג הקרבן" שלהם, הוא "קרבן במה", וישראל השוחטו עבורם כשוחט קדשים בחוץ וחייב מיתה וכן האוכלו, א"כ כיון שהוא נפסל בשחיטתם מכמה סיבות שנתבארו לעיל, הוי כ"קדשים שמתו" וכ"פסולי המוקדשים" שאסורים בהנאה, בשרם ועורם "וקרנותיהם" וטלפיהם, ולרוב הפוסקים אסורים בהנאה מדאורייתא.
- ז. **ובלא"ה** זה מאוס לגבוה, וגם שכביכול עושים "זכר לעקידה" לפי אמונתם שמהפכים דברי אלקים חיים רח"ל, ע"י במ"ב (סי' תרמ"ט סק"ח) ובשו"ת מהר"ם שיק יור"ד (סי' י"ג).

[כ]

שופר דלזכרון הוא כלפני ולפני דמי

והנה הגם ששערי תירוצים וחילוקים לא ננעלו, אולם כבר כתב בעל המאור ברי"ה (י' ע"א מדפי הרי"ף) דבמנות תקיעת שופר יש לאפוקי נפשיה מפלוגתיה דכיון דזכרון ישראל לאביהם שבשמים הוא, וע"ע שם בגמ' (כו ע"א) דקרבן פרה פסולה לשופר דאין קטגור נעשה סניגור, ושם אמרו "כיון דלזכרון הוא כפנים דמי". וכמה הלכות ומנהגים נאמרו בזה ברי"ה בין על המאכלים ובין על המלבושים, וע"י בב"ב (יד ע"א) בתוד"ה שבהן וכו', ובמט"א (סי' תר"י סעיף י"א) ובאלף למטה (שם סק"ז).

ועוד דאיתא ברי"ה (טז ע"א) "אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידתו של יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם את עצמכם", וא"כ איך אפשר לתקוע משופר מחג הקרבן של הישמעאלים שהופכן דברי אלקים חיים, לדברי טומאה וכפירה שלהם בענין עקידת יצחק הס מלהזכיר.

ועוד דאיתא (שם) בגמ', למה תוקעין ברי"ה וחוזרין ותוקעין כדי לערבב השטן, ובויק"ר (פכ"ט פ"ג) בשעה שישאל תוקעין בשופר הקב"ה הולך מכסא דין לכסא רחמים, עיי"ש. ואיך שייך דבר זה שיעשה ע"י שופר, שיש בו שאלה חמורה של ע"ז. וידוע מה שהשיבו מן השמים בשו"ת מן השמים (סי' כ"ח), דכל המיקל בכל חשש של ע"ז מקילין לו ימיו, וכל המחמיר מאריכין לו ימיו ושנותיו. ועיי"ש עוד (בסי' י"ז) ששאל על סתם יינם אם אוסר במשהו, או אם יבטל בששים, והשיבו אע"פ שסתם יינם גזירה היא החמירה תורה עליו כיון נסך, שהרי החמירה תורה בעבודה זרה יותר מכל איסורים שבתורה, דכתיב (דברים ז' כ"ו) ולא תביא תועבה אל ביתך, "וכל הזהיר ומחמיר בגזירה שגזרו חכמים זוכה ליום הדין", וע"ע שם (בסי' ל').

ומכיון שיש עוד זמן עד לרי"ה תשפ"ה הבעל"ט אין לנו כלל לדון אם בדיעבד יוצאים בזה ידי חובה, דבדיעבד פירושו לאחר שנעשה מעשה, אולם לכתחילה אין לעשות בדיעבד, דא"כ אי"ז בדיעבד, ולעשות לכתחילה בדיעבד זהו איסור גמור, ע"י במהרי"ק (שורש ל"ט), ובשו"ע או"ח (סי' תקי"ז סעיף ב') ובמ"ב שם, ואכמ"ל. וכבר הורה זקן בעלי ההוראה בעל השבט הלוי ז"ל, דאין להכשיר ל"ציבור" דבר שהוא בדיעבד, וכמדומה שכן היה קבלה בידו ממרנא אור העולם בעל החת"ס ז"ל. וע"כ צריך לפעול ולהפעיל את כל מי שיראת השם בליבו, לראות איך ניתן להסיר מכשול זה ולדאוג שיהיה לרי"ה הבעל"ט שופרות כשרים שופרא דשופרא, לעשות רצון אבינו שבשמים בין מעיקר הדין ובין באופן דלכתחילה, שזה גם מעיקר הדין, ושח"ו הסניגור לא יהפוך לקטיגור רח"ל.

בברכת גדולי ההוראה הגאונים

רבי שריאל רוזנברג שליט"א,
רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
ורבי משה בראנדסדארפער שליט"א
ניתן להשיג שופרות מהודרים
ממדינות שאינן מוסלמיות

**ללא חשש
תקרובת עבודה זרה**

לפרטים:

053-4143245